

de fra forgængerens. Det er vel også den direkte forklaring på, at en række ældre strukturer fortsætter; her tænkes på de mange meget små mejerier med simpel teknik og igen de ældre afsætningsformer.

Det er også i denne periode, at landbrugets organisationer kommer i stadig tættere kontakt med Landbrugsministeriet – eller omvendt. For resultatet synes at have været, at landbrugets politik på mange områder netop blev sammenfaldende med ministeriets. Det er også i disse år, de private smøreksportører forsvinder; andelsbevægelsen får på det nærmeste monopolkarakter. Nogle af disse aspekter burde nok have været trukket stærkere frem, selv om det næppe havde været så spændende læsning, som det gode afsnit om mejeriet i lokal-samfundet.

Det er imidlertid sådanne temaer, Jacob A. Buksti tager op. Vi følger, hvordan landbruget fortsat søger at regulere produktionen og priserne. Vi møder det bekendte mælkeleveringsstof i maj 1961 og ser pludselig, at erhvervet sætter samfundet skakmat. De voldsomme ændringer i produktionsforholdene med hurtige sammenlægninger og koncentrationer i stadig større regionale mejeriselskaber havde gjort dette muligt, og dette fremlægges klart og præcist. Mejeribrugets måtte ændre struktur og ruste sig til de nye markedsforhold og landets indtræden i EF.

Det sidste afsnit på omkring 50 sider har prognosens karakter. Her beskrives den internationale udvikling og fødevareresituation, og danske mejeribrugs markeder og konkurrenter søges analyseret. Endelig afsluttes med en fremlægelse af statistisk materiale for de sidste 100 år.

Det er blevet et mønsterværdigt jubilæumsskrift om et stort og centralt erhverv. Ikke mindst er det værdifuldt, at det er fremlagt, så det på det nærmeste

udgør en forskningsstatus. Det betyder nemlig, at det fremgår, hvor der bør sættes ind med ny forskning. Forfatterne plæderer nemlig ikke, at de har fremlagt alt om dansk mejeribrug i de sidste 100 år.

Henrik Fode

Kurt Risikov Sørensen: *Fredssagen i Danmark 1882-1914*. (Odense Universitetsforlag, 1981). 112 s., ill., 79,30 kr.

I den foreliggende bog, der i det væsentlige er identisk med forfatterens specialafhandling om samme emne, gives der en fremstilling af Dansk Fredsforenings opkomst, organisering, program og almindelige udvikling samt en vurdering af, hvilken indflydelse den fik på dansk udenrigs- og forsvarspolitik. Fremstillingen er i det væsentligste baseret på trykt kildemateriale, og hovedvægten af dette er Dansk Fredsforenings forskellige publikationer. Som forfatteren påpeger i indledningen, er fremstillingen centreret om Dansk Fredsforening, idet han fastslår, at fredssagen i Danmark stort set var identisk med denne forening. Men han burde nok have valgt en anden titel på bogen, for fredssagen i Danmark optog også andre grupper og personer i Danmark end dem i og omkring Dansk Fredsforening. Når dette er sagt, skal det også siges, at forfatteren med dygtighed og held har forstået at give en fremstilling af Dansk Fredsforenings historie, der viser det arbejde, den udførte på nationalt og internationalt plan, og en fremstilling af de stridigheder eller interne uoverensstemmelser, der opstod efterhånden, som forskellige grupperinger ønskede at lægge vægt på forskellige mærkesager. Naturligvis er fremstillingen præget af en vis centring om enkelte personer, men dette tager ikke overhånd, og der er således ik-

ke tale om Frederik Bay og andre ledende personers historie, der portrættering, selv om dette kunne være nok så interessant, men om Dansk Fredsforenings historie. Det foreliggende værk viser, at forfatteren på tilfredsstillende måde evner at løse opgaven inden for de rammer, som er afstukket for bedømmelse af specialer til hovedfag i historie, og det er kun glædeligt, at denne type arbejder også bliver publiceret og ikke kun er til glæde for forfatteren og bedømmerne.

Henrik Vedel-Smith

Arbejdsmandens historie i 100 år.

Jørgen Burchardt: 1. *Fabrik* (Fremad, 1982). 112 s.

Carl Erik Andresen: 2. *Bygge og anlæg. Vi er ikke slavebundne.* (Fremad, 1984). 127 s.,

Med disse to bøger om fabriksarbejdere og bygge- og anlægsarbejdere har Specialarbejderforbundet i Danmark i samarbejde med forlaget Fremad indledt en publikationsserie på i alt fem bøger om arbejdsmandens historie i Danmark. De tre følgende bøger skal omhandle transportarbejderne og landarbejderne afsluttende med en generel bog, der skal dække hele SID og dermed arbejdsmændenes fælles sociale og politiske kamp for bedre levevilkår.

Bøgerne er blevet til på baggrund af en massiv interesse og indsamling af erindringsmateriale, fotos m.v. hos gamle SID medlemmer og søger at skildre arbejdsmændenes historie med vægten lagt på det nære daglige liv på arbejdspladserne, under arbejdsløshed, i familien og i den mere eller mindre sparsomme fritid.

Der er tale om almen beskrivelse og opsamling af informationer om dagliglivet, herunder specielt arbejdet og arbejdsprocessernes forandring, og der er

gjort meget ud af at illustrere ved hjælp af billeder, grafer m.v. Disse udgør med kommentarer, som ved siden af billedanalyserne videregiver en mængde informationer, ca. halvdelen af indholdet i bøgerne, hvilket gør dem særdeles læsevenlige. Bøgerne er ikke skrevet specielt med henblik på undervisningsbrug, om end de kan tjene som et glimrende supplement hertil, men har derimod en særdeles stor målgruppe.

Man finder ikke dybtgående analyser af udviklingen eller forsøg på at tegne større historiske og politiske perspektiver, om end dette aspekt af historieskrivningen er mere fremtrædende i Burchardts end i Andresens fremstilling. Der fremkommer heller ikke noget egentligt nyt, noget man ikke kan samle op i andre bøgernes sporadiske henvisninger (gælder specielt om fabriksarbejdernes forhold).

Alligevel danner Burchardts og Andresens bearbejdnings en positiv undtagelse i forhold til de sidste 10 års intensive forskning og historieskrivning om arbejdere og arbejderbevægelse. Dels ved at være en fremstilling af historien om en bestemt gruppe arbejdere og deres arbejdsprocesser, som ikke tidligere er blevet behandlet samlet. Dels ved den stringente forfølgelse af intentionen om at skrive hverdagslivets historie på en pædagogisk måde og ved en levende inddragelse og citering af erindringsmateriale, som ellers med tiden ville være gået tabt. Dels ved ikke at forfalde til skildringen og hædringen af lederne og til organisationshistorie, men lade den »menige« arbejder træde frem. Endelig bør det nævnes, at man gennem denne beskrivelse får et levende indtryk af arbejdskampens betydning for arbejderne i dagligdagen og dens kontinuerte nødvendighed som en del af udviklingen på arbejdsmarkedet – og det er mærkværdigvis nok (al den stund så godt som alle behandlinger af arbejderbevægelsen pe-